ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના

કઠણ શબ્દોના

અર્થ.

છપાવી પ્રગટ કરનાર

એક વિદ્યાર્થિ

ત્રીજી આવૃત્તિ

મુંબઈ.

ઇમ્પીરિઅલ પ્રેસમા છાપી.

સને ૧૮૭૦.

કિંમત ૧૫ આના.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના ૨૬૧

કઠણ શબ્દોના અર્થ.

પાઠ ૧.

આળસુ છોકરો-ભાગ ૧.

ડાહીઓ=ડાહ્યાઓ.
પાલવવું=પરવડવું, ખોજવું.
મૂરખો=બેવકુફ.
રમતીઆળ=રમતમાં જીવ રાખનાર.
પરવડવું=પાલવવું.
ઓરા= આમ, અહીંયાં.
આળસુ=સુસ્ત.
ચોકી=પહેરો, ચોકસી.
નિશાળ=શાળા, વિદ્યાલય.
દરમાં=કાણામાં.
પંખી=પક્ષી, પાંખવાળાં જનાવર.
ચારો=ખોરાક.

પાઠ ૨.

આળસુ છોકરો-ભાગ ૨.

ઝંખવાણો= ઝાંખો, ફિક્કો.
મચ્યા=મંડયાં, ગુથાયાં, લાગ્યાં.
જીવતર=જીંદગાની.
લાગલું=તરત, જલદીથી.
તાકીદ=ઉતાવળ.
નવરાશ=ફુરસદ, અવકાશ.
વિચાર=મનસુબો.
નકામા=નવરા.
લગાર=જરાક.
ડોઠ=મૂરખ, બેવકુફ.
જીવતરમાં=અવતારમાં, જીંદગાનીમાં.
વલે=હાલ, દશા.
પસ્તાવો=દલગીરી, પશ્ચાતાપ.
મેહેનત=શ્રમ.
વાહ! વાહ!=શાબાશ, શાબાશ.
રાજી=ખુશી, આનંદ
ફેરવીને=બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ.

પહેલ = સરૂઆત, આગેવાની.
સહેલ=સેહેલું.
વાણ=વાચા, વાણી.
સદાચરણ=સારી ચાલ. (સત= સારૂં અને આચરણ= ચાલ.)
કોપવું=ગુસ્સે થવું.
જન=માણસ, આદમી, પુરૂષ.
જગતમાં= દુનીઆમાં, પૃથ્વિમાં.

જન્મધરીને=અવ-
તાર લઈને, પેદા
થઈને.
મીઠી=મધુર,સારી.
ડાહ્યો=શાણો ચતુર

—

પાઠ ૪.

ભેંસ.

વગડાઉ=જંગલી,રા
ની.
ડાંસ=મચ્છર.
ટુંકા=નાહાનાં.
ધાર=કોર, અણી.
જબરૂં=જોરાવર,બ-
ળવાન.
વળેલાં=મરડાયલાં.
વાળ=નીમાળા.
આછા=થોડા.
ધીમી=હળવે.
હીંડેછે=ચાલેછે.
નરને=ધણીને, માટી
ડાને.
હળ=જમીનખેડવા-
નું લોઢાનું ઓ
જાર.
પોચી=નરમ.
દાણા=અનાજ.
કોશ=કુવામાંથી પા-
ણી કાહાડવાનો
ચામડાનોકોથળો.
વરસાદ=મેહ,મેઘ.
પુરીપડે=બર આવે,
હરાવી શકે.

—

પાઠ ૫ મો.

ગાળા ગાળી.

સ્વભાવ=મીજાજ,
પ્રકૃતી.
દંડ=પૈસાની સજા.
રાજકુંવર=રાજાનો-
છોકરો.
સજા=શિક્ષા.
શિક્ષા=સજા,શિખા-
મણ, સલાહ.
વડાઈ=મોટાઈ.
અણસમજુ=અક્ક-
લ વગરનો.
યાદ રાખવું=સંભા-
રી રાખવું.
સાર=ફળ, ફાયદો.
ગાળા ગાળી=ભાંડા-
ભાંડી.
ફરિયાદ=રાવ.
ગરીબ=રંક, પામર.
કચેરી=કોરટ,દરબાર
બંદીખાને=કેદખાને,
તુરંગમાં.
ઘટેતેવી=યોગ્ય, લા-
યક,જોઇએ તેવી
હાથમાંછે=અખતી-
આરમાછે.
માફ=ક્ષમા.
વચન=બોલ, સુકન.

—

પાઠ ૬.

ગાળાગાળી વિષે કવિતા.

ભાખતા=બોલતા.
જશ=યશ, આબરૂ,
માન.
બાળકી=છોકરી.
તોલ=વજન, ભાર.
ભુંડા=ખરાબ.
જગ= જગત, દુની-
આ.
પ્રાણી=માણસ, સખ્
સ, આદમી.
બાળક=નાનો છોકરો
નક્કી=ખચીત,નિશ્ચય
નર=પુરૂષ, મરદ.
નારી=બાયડી, સ્ત્રી.

—

પાઠ ૭.

દેશદેશનો ચાલ.

રીતભાત=ચાલચલ
ગત, રસમ.
સુરવાળ=ઈજાર.
દેશ=મુલક.
ચોરણો= ટુંકો લેંઘો
પહેરવેશ=પોશાક.
ઘુમટો=લાજ દેખાડ
વા સારૂ માથાપર
નો છેડો બાહાર

એંચી મોડાને ઢાંકવું તે.
મારવાડી=મારવાડના રહેવાસી.
દક્ષિણી=દક્ષિણ દિશાના રહેવાસી.
સાહેબ,=અંગ્રેજ.
ઓઢેછે=ઢાંકેછે.
ઘાઘરા=ચણીયા.
બોલી=ભાષા.
ફેર=તફાવત, ફરક.
ભાકર=ભાખરી,રોટલી.
ઘાટ=ડોલ, આકાર
હબશી=સીધી, આફ્રિકાના રહેવાસી
ગોરી=સફેદ.

——

પાઠ ૮.

સંઘરો કરવા વિષે

કણ=દાણો.
સંગ્રહ=એકઠું.
રૈયત=પ્રજા.
સંઘાત=સાથ.
દુકાળ=અછત, મોંઘવારીનો વખત.
કોઠાર=દાણાભરી મુકવાનો ભંડાર.
હેરાન=દુખી.
સકાળ=સોંઘવારી.
પ્રધાન= વજીર, રાજાનો કેરતો હતો.
પોપડો=પડ.
ખાણ= અનાજ ભરી મુકવાનો ઉંડો ખાડો.
અચરજ=નવાઇ.
ગંજીઓ=મોટા ઢગલા.
ચંદી=ચણા, ઘાસ,
દુબળાં=શકિત વગરનાં, મુરડાલ, નાચાર.
જોર=શકિત, બળ.
ડહાપણ=ચતુરાઇ, શાણપણ.
વસે=રહે.
સંપે= સંપીને, હળીમળીને.
સદા=હંમેશ, નિત્ય.

——

પાઠ ૯.

વડ.

વડવાઇ=લાંબાફાંટા.
છાંયદો=શીળો.
અસલ=જુનું, આગાઉનું.
ઘટા=છાંયદો.
કાબર=એકજાતનું કાળૂ પક્ષી.
ટેટા=વડનાં ફુલ.
આરામ=સુખ,આસાએસ, સંતોષ.
ઇમારત=હવેલી, બાંધણી.
થડ=ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ફાંટા=ડાંખલીઓ.
મૂળ=મૂળીઆં,જડ.
બાઝેછે=ચોટેછે.
ઓળખતાં=પારખતાં.

——

પાઠ ૧૦.

વિંછી.

ડંખ=ચટકો.
આંકડો=ઝેરીકાંટો.
વિખ=ઝેર.
કપાએલું=વહડાયલું
ચિપીઆ=
ચૂસવું=સોસવું.
ચાંદી=દરદથી ચાંમડી જતી રહીને માસ દેખાય તેવું જે નાહાનું સરખું ગોળ આકું તે.
સૂજેલું=સુણેલું.
ફાટ=ચીરો, તડ.
ટાઢક=ઠંડક.
ઉપાય=ઇલાજ.
ઈજા=દુખ, વિપતી.

અવગુણ=ગેરફાયદો નુકસાન.
સંભાલી=સાચવી.
ફિકર=ચિંતા.

પાઠ ૧૧.
છોકરાઓને ભણવા વા વિષે.

વિલાયત=ઇંગલંડ.
ખબરદાર=હોંશીઆર.
સુખી=સારાં.
ભણે=શીખે.
વાહલી=પ્યારી.
કજીઆ=ટંટા,કંકાસ
સમજાવીને=ફોસલાવીને, પટાવીને.
ઢોર=જાનવર, મૂર્ખ, બેવકુફ.
ભાયડા=પુરૂષ, મરદ.
ગાંડી=અણગઢ,ઘેલી.

પાઠ ૧૨.
પોપટ.

અવાજ=સાદ.
પાંજરૂં=પોપટને રાખવા સારૂ જેલાકડાં તથા સળીઆનુ બનાવેછે તે.
પાળવું=પોશવું.
અર્થ=મર્મ, માયનો.
માળો=પક્ષીને રેહેવાનું ઘર.
ફળ=લીલો મેવો.
મરજી=ખુશી, ઇચ્છા.

પાઠ ૧૩.
પોપટ વિષે કવિતા.

અતોલ=ઘણું જ,બેહદ.
પ્રીત=હેત, પ્યાર.
કાંઠલો=ગળચીઓ.
સૂણતા=સાંભળતાં.
નમણું=નમેલું.
ધાક=બીક,ધાસ્તી.
મનુષ્ય=માણસ, માનવી,આદમી.
અંગ=શરીર, દીલ.
અથાગ=ઘણોજ, અતિશય.
ઉપજે=થાય.
હરખ=ખુશી, સંતોષ
કોટે=ડોકે, ગળે.
ધારે=માને.
હેત=પ્યાર.
કાગ=કાગડો.

પાઠ ૧૪.
પોપટનાં બે બચ્ચાંની વાત.

વચન=બોલ, શબ્દ.
અસર=હાંસલ, પરીણામ, ફળ.
માન=આબરૂ,યશ.
નવાઈ=અચરતી.
આવકાર=આદરમાન, માન.
નિવડવું=નિકળવું.
દોંગાઇ=લુચ્ચાઇ, દગાઇ, ખંધાઇ.
વઢવાડ=લડાઈ.
ગામ=જ્યાં કેટલાંક ઘરો અને થોડી ઘણી વસ્તી હોય તે ઠેકાણું.
રાજા=પાદશાહ.
માઠું=ખરાબ,દલગીરી ભરેલું.
તપાસ=ચોકસાઇ.
સોબત=સંગત.
શિખામણ=સલાહ.

પાઠ ૧૫.
કણબીને ધન.

તન=ચેવટ, કાળજી, ચાનક,અરે,મન.
અંતકાળ=મોત, છેડો, મરવાનો વખત.
પુંજી=દોલત, પૈસો. ધન.
લાલચ=લોભ.

કણબી=ખેડુતની એક જાત.
ખેતી=ખેતીવાડી, ખેતર.
વિચાર્યું=કલ્પના કરી, ધાર્યું.
કેડે=પછી.
ખેડાઈ=ખોદાઈ.
નીપજ=ઉપજ, પેદાસ.
ઉપજયો=પેદા થયો, મળ્યો.

પાઠ ૧૬.

તમનેકોણેપેદાકર્યા

કૃપાળ=દયાવાળો, મેહેરબાન.
પેદા કરવું=ઉત્પન કરવું.
બનાવ્યું=કર્યું,ઘડ્યું.
ઝાલવાના=પકડવાના.
ખરૂં=સાચું,સત્ય.
ખોટું=જુઠું, ખરાબ, અસત્ય.
સમજવાનું=જાણવાનું.
વાનાં=ચીજો, વસ્તુઓ, પદાર્થો.
ઈશ્વર=પરમેશ્વર,પ્રભુ, જગ કર્તા.
ભલાં=સારાં,આબરૂદાર.
દિવસે=દહાડે.
જાળવે=સંભાળે, સાચવે, તપાસે.
રખવાળી=સાચવણી, તજવીજ,સંભાળ, ચોકી.
ફીકર=ચિંતા.

પાઠ ૧૭.

ગામ ને શેહેર.

છોબંધ=છોનું બાંધેલું.
કોટ=દુશ્મનથી શેહેરમાં ન અવાય તેને વાસ્તે ચારે પાસ ઊંચી મજબુત જે બાંધેલી દીવાલ તે.
જથો=સામટા, ઢગ.
અડચણ = મુસ્કેલી; વિઘન.
હારબંધ = હારદોર એક પછી એક.
સેહેજ = જરાકમાં, જલદી.
જનાવર=પશુ.
દરવાજા=મોટાં બારણાં.
જવલ્લે=કદાચ,કવચિત,કોઇ વખત.
બીક=ધાસ્તી, ભય.
ફળીઉં=મોહલ્લો.
કશબો=માહાલ;પરગણાનું જે મુખ્ય ગામ તે.
ચોટાં=બજાર(ચારવાટરસ્તાળું.)
હાટ=બજાર.
ઝાંપો=ગામ કે વાડામાંથી બહાર નિકળવાનો મોટો જે રસ્તો તે.

પાઠ ૧૮.

ઈંદ્રીઓ.

આકાર=ઘાટ, ડોલ આકૃતી.
ધબાકો=અવાજ.
માલમપડવું= જાણવું, દેખવું.
ઇંદ્રીઓ = અવયવો (ઇંદ્ર=આભ,જીવડું)
વાસ=સુગંધ,સોડમ.
લીસી = સુંવાળી, સાફ.
સમજો=ધ્યાનમાંલો.
ઉનું=ગરમ.

પાઠ ૧૯.

આંગણું ચોખ્ખું રાખવું.

કોહાણ=સળેલી ચીજો.
રળિઆમણું=શોભાયમાન, સારૂં.
ગંદવાડ=ગંદકી,ગોબાઈ.
જીવજંતુ = જીવડાં, મગતરાં.
એઠવાડ = અજીઠાં વાસણો.
ગંધ=ખરાબ વાસ, દુરગંધ.
માંદા=બિમાર, આજારી.
લાજ=શરમ.
તાવ=તપત,બોખાર.
ચોખ્ખું=સાફ, સ્વચ્છ.
વેગળે=દુર,આઘે,છેટે.
છોડ=છોડવો, રોપો
ઠુટ=જગ્યા.
રોપ્યા=વાવ્યા.

પાઠ ૨૦.

ચોખ્ખાઇ વિષે કવિતા.

ચીર= વસ્ત્ર, લુગડું, સાડી.
ખાપ=આરસી,ચાટલું.
મધપુડો=મધમાખનો પુડો.
વાન=કદ.
રચે=કરે, બનાવે.
સજ્જન=સારો માણસ(સત=સારા, જન=માણસ)
માપ = પરમાણું, ભરત, નિયમ.
રૂડો=સારો.
શુદ્ધ=સ્વચ્છ સાફ.
ચિત્ત=મન, ધ્યાન,
મનુષ્ય=માણસ, માનવી, આદમી.

પાઠ ૨૧.

ઘોડો..

સુવાળી=નરમ,પોચી
નાળ= પગની ખરી નીચે ઘોડાનેજેલો ખંડનું જડેછે તે.
નક્કર=કઠણ,સંગીન મજબુત.
ખરાડેછે=બુમપાડેછે.
મંજલ=ખેપ, ટપ્પો, મુસાફરી.
નિર્દય=ક્રૂર, ઘાતકી, (નિર=નહી, દય=દયા.)
હોંખારેછે= ખંખારેછે, ઘોડા બોલેછે તે.
ફલંગો=કુદકા, છલંગો.
સીમ=હદ, ખેતર.
બોજો=ભાર.
વહેછે=લઇજાયછે.
ચાકરી=બરદાસ,શેવા.
માયા=હેત,પ્યાર.

પાઠ ૨૨.

આમલીનું ઝાડ.

કાતરા=ખેડકાં.
વટેમાર્ગુ=મુસાફર.
સંગીન=નક્કર,મજબુત.
કચુકા=ચીચોડા, ઠળીઆ.
ચીકણું=ચીવટ.
ચિચોડા= આમલીના બીયાં.કચુકા;
ચોખંડા = ચોરસ-(ચો=ચાર, ખંડ=ખુણાં.)
ફોરૂં=ટીપું,છાંટો.
ઘટા=છાંયડો.

બારેમાસ= આખું વર્ષ.
ખપ=જરૂર, અગત્ય, કામ.

પાઠ ૨૩.

આમલી વિષે કવિતા.

અકલ=બુદ્ધી.
ઘણેરી=ઘણું, બહુ, અતિશય.
નેક=ટેક.
મહાલે=મોજ કરે.
વિશ્વ= દુનિઆ, જગત.
તસુ=બે આંગલ, જરાક.
માતા=મા, માતાજી.
વિખ્યાત= નામીસું, પ્રસીદ્ધ.
નવ=નહીં.
તાત=બાપ, પિતા.
મોજઃ=મજા, સુખ.
શાણા=ડાહ્યા, ચતુર
નિત્ય=હંમેશ રોજ.
પર=પારકું.
કામ=કેકાંણું.
કેરો=નો, તણો.
સામળ=એક કવિ.

પાઠ ૨૪.

આંખ

ચાટલું=આરસી, આપ, દરપણ.
રતાંધલો=રાતે આંધલો.
પોપચું=આંખનું ઢાંકણું.
ભમર=ભવાં, આંખ ઉપર કમાનના જેવા નિમાળાછે તે.
બાળવું=અટકાવવું
રજ=રચકણ, ધુલ, કણી.
છાજલી=છાજ, ગોખ.
સારેછે= પુરું પાડેછે, કરેછે.
પાંપણ=આંખના બાલ.
જતન=સાચવણી.
કમાન=મેહેરાબ, ધનુષ.
દયા=મેહેર, રેહેમ.
સાજી=સારી.
પાડ=ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫.

મેહેનત વિના કંઈ મળે નહીં.

કપાસ=રૂનું ઝાડ.
કહેવત=કહેણી.
ઘાટ=આકાર, ડોળ
બળતણ=લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી=જાડીરોટલી
કાંતવું=સુતર, ઉન રેશમ વગેરે ને એંચી તાણીને તેના વળવાળા દોરા બનાવવાતે.
લટકતાં=ઝૂલટાં, ટાંગાતાં.
કુંભાર=માટીનાં વાસણ બનાવનાર
વણવું=સુતરનું લુંગડું બનાવવું.
મેહેનત=ઉદ્યમ, શ્રમ-
વિના=વગર, સીવાય
ધાન્ય=અનાજ.

પાઠ ૨૬.

મેહેનત વિષે કવિતા—ભાગ ૧.

ધરતી =જમીન, પ્રુથિવ.
થોક=જથાબંધ, પુષ્કલ.
અંગ=શરીર.

ખાંતે=હોંશે, ઉમેદ-
થી, ખુશીથી.
ઉપાય=ઇલાજ.

——

પાઠ ૨૭.

મેહેનત વિષે ક-વિતા—ભાગ ૨.

હાલ=હમણા, અ-
ત્યારે.
વખત=સમય, વેળા,
અવસર.
શણગાર=ઘરેણું,
ભૂષણ.
પરઘેર=પારકે ઘેર.
સરસ=સુંદર, સારૂં.
કાં=કેમ, શાવાસ્તે.
અર્થનું=મતલબનું
પેર=રીત, પેઠે.

——

પાઠ ૨૮.

દાન.

આપદા=દુઃખ, પી-
ડા,હરકત, ઈજા.
આંતરડી=દીલ, હૈ-
ઉં, આત્મા,જીવ.
પરોપકાર=પારકાનું
ભલું કરવું, ઉદાર
પુણ્ય=પુન, ધરમ.
આશિષ=આષીર્વાદ,
દુવા, કલ્યાણ.
વાવરવું=વાપરવું,
કામમાં લાવવું
સૂમ=કંજુસ, બખી-
લ, સઠ, કૃપણ.
કૃપણ=સૂમ.
સંઘરી=એકઠું કરી
મુદ્દલે=જરાકે,જરાપણ
ગજા પ્રમાણે= શકિત
પ્રમાણે, ગુંજાસ
પ્રમાણે.
લેખે=ઠેકાણે ,સુમાર્ગે
જશ=માન,વખાણ,-
આબરૂ.
ફોકટ=નકામું, અ-
મથું, વ્યર્થ.
આપદા=ફીકર, ચિં-
તા.
કંગાળ=ગરીબ, નિ-
ર્ધન, દરિદ્રી.

——

પાઠ ૨૯.

સાચ ભાગ ૧.

દેશાઈ=પટેલ, જમી-
નદાર, વતનદાર,
પાટીદાર.
ઉઠયાં=નિકળ્યાં, નિ-
પજયાં.
દાખલા=દ્રષ્ટાંત, ઉદા-
હરણ.
ચાપુ=છરી, પાળી,
ચાકુ.
ગમ્યો=પસન પડયો
સારોલાગ્યો.
રૂપિઆ=સોલઆના
નોએકરૂપિઆનો
સીકક્કો એવાં ઘ-
ણા તે.
છૈઆં=છોકરાં.
લેખણ=કલમ.
વખાણ્યો=તારીફ-
કીધી.

——

પાઠ ૩૦.

સાચ ભાગ ૨.

સાચાબોલું=સાચું
કેહેનાર, ખરૂં કેહે
નાર.
ગભરાવું=અકળાવું,
ગુંચવાવું.
ધીરજ=હીંમત, ધૈર્ય
પણું.
ખીજયા=ગુસ્સે થયા,
ચીડયા.
સામો=ઉલટો-
છાતીએ = કાળજે,
હ્રદયે.
ચાંપીને=દાબીને.
વાંક=ભુલ, ગુનો, ત
કશીર, ચુક.
ઝટ=તરત, લગારવા-
રમાં.

માનીદેવો=કબુલકરી-
દેવો.

પાઠ ૩૧.

સાચ વિષે કવિતા.

સંકત=દુઃખ, કષ્ટ.
પીડા.
ક્રોડ=સોલાખ,કરોડ.
પરલોક=પારકા લોક,
સ્વર્ગનાલોક.
હોડી=મછવો, નાવ,
નૌકા.
રાજ=અમલ, ગાદી
સિંધુ=સમુદ્ર,દરીઓ-
શુભ=સારૂં
સહીએ=ખમીએ, સો
સીએ.
દિનરાત=રાતદાહાડો-
સરે=થાય, પારપડે.

પાઠ ૩૨.

ઘેટાં.

કાતરવું=ચાપુ કે કા-
તર વગેરેથી કા-
પવું.
ધાબળીઓ= ઉનનું
પેહેરવા ઓઢવા-
નું લુગડું.
કામળો=ચુમાળો.
ભરવાડ=ઘેટાં ચરા-
વનાર, મહીઅર.
ઉન=ઘેટાનાં બાલ.
બિચારાં = બાપડાં,
ગરીબડાં.
સિવાય=વગેરે.

પાઠ ૩૩.

લીમડો.

ઝરવું=વેહેવું, ધીમે-
ધીમે નિકળવું.
લીંબોળીઓ=લીંબો-
ડી,લીમડાનું ફળ
રોગ= વ્યાધી, આ-
જાર.
પેટી=
રળિઆમણું= શો-
ભીતું , સુદર.
પોપટિઆ=લીલાં.
રાયણ=એક જાતનું
ફળ.
વિખ=ઝેર, વિષ.
ઓસડ= દવા, ઔ-
ષધ.
ઇમારત=હવેલી.

પાઠ ૩૪.

ધાન્ય.

ડુંડું=બાજરીનું ક-
સળું.
ઉંબી=ઘઉંનું કસળું,
પૈસાદાર= ધનવાન,
શ્રીમંત, પૈસાવા-
ળો.
કડબ= જુવાર બા-
જરીના સુકઈ ગ
યલા સાંટા તે,
હાક.
કણસલું= ડુંડું, ક-
સળું.
પૂળા=ભાર.
બાજરીઉં= બાજ-
રીનું કણસલું.
ધાન્ય=અનાજ,દા-
ણા.
જાર=જુવાર.
લોટ=આટો.

પાઠ ૩૫.

ધાન્ય વિષે કવિતા.

તલસરા=તલનીશિં-
ગ.
શેરડી=ગળ્યા રસનો
સાંઠો.જેનો ગોળ
તથા ખાંડ બને
છે તે.
શીંગ=ફલી.
જવ= એક જાતનું
અનાજછે.

કઠોલ=મગ, ચણા, તુવેર, વાલ વગેરે ધાન્ય.
ડાંગર=ભાત.
પોપટા=ચણાફળી.
ઉપજે = પેદા થાય, નિપજે.
ચારમાં=ચારમાસમાં

પાઠ ૩૬.

ધરતી—ભાગ ૧.

કિલ્લા=ગઢ, બુરજ સરકારી લશકરી મુકામ.
નાળાં=ઝરા, નાહાની નદી.
મગડિઆ= છો ચુના પકવવાનાકાંકરા.
પહાડ=પર્વત, ગીરી ડુંગર.
તરસ=સોસ, તૃષા.
મટાડવું= ઓલવવું. દુર કરવું.
કાંઠે=કીનારે.
એકાએક= ઉતાવળે, અણચીત્યું.

પાઠ ૩૭.

ધરતી —ભાગ ૨.

રાન=જંગલ, વન, અરણ્ય.
માણેક=કીમતી જવાહેર.
અનેક=ઘણાં, બહુ
જામફળ=જમરૂખ.
પદાર્થ=ચીજ, વસ્તુ.
જાંબુ=એક જાતનું ફળ.
હીરા=એક જાતના કીમતી પથરા.
ખાણ=જે ખાડામાંથી સોનુ, રૂપું વગેરે નિકળેછે તે.

પાઠ ૩૮.

મબાપાની સેવા

સેવા=પુજા, ચાકરી
જંપવું=ઠરીને બેસવું,નિરાંતે બેસવું
દાઝ=દયા.
હેત=પ્યાર.
જન્મ=અવતાર.
ઉછેરતાં=મોટાં કરતાં
નીપજે નહી= થાય નહી,બને નહી.
પજવતાં= કાયર કરતાં.
જંપીને=સુખે,ઠરીને
સંસારમાં= દુનીઆમાં.
વેદના=પીડા, દુખ.

પાઠ ૩૯.

માબાપના ગુણ વિષે કવિતા.

અવસર = વખત; સમય, વેળા.
ડગમગ=ડગમગ.
અમાપ = ઘણુંજ, જેનું માપનહીતે.
ઘડી= ચોવીસ મિનીટ, ઘટીકા.
મરદાશ = સંભાળ, ચાકરી, સેવા.
ઉમર=વય, વર્ષ.
દાસ=ચાકર, સેવક, નોકર.
ટકતો=ઠરતો.
ખાજ=ખાવાનું.
આપથી = પોતાની મેળે, પોતાથી.
લેશ=જરા, બીલકુલ
લાજ=શરમ. (ને.
વેઠીને=ખમીને, સહી
ઉપકાર=પાડ, આભાર, ગુણ.
કોય=કોઈ.
છાંયડો=શીળો.

પાઠ ૪૦.

બાવળ.

શૂળ=કાંટાવાળી દાખલી.

પુઠીઆં=પૈડાંના બાહારના ભાગનું ગોળ લાકડું.
ફૂમટું=જુમખો.
તરાશ=ફિકાસ.
પેરેડા = બાવલની શિંગો.
કુંડ=બાંધેલું તળાવ,
નાભડી=પૈડાંની, વચમાનું ગોળ લાકડું.
ઉતરડવું = ઉખેડવું. સોરવું.
આરા=પૈડાંની વચમાંના આડા લાકડાના કટકા.
આળાં=પંચપચીયાં, ગદગદીયાં.
બાવળ= એક જાતનું કાંટાવાળું ઝાડ

પાઠ ૪૧.

સેખ સલ્લી.

તુરંગ=કલ્પના,ખોટા વિચાર.
શેખસલ્લી=ફટકેલા-કાળજાનો અથવા ચસેલો માણસ.
મોહોળા=પુશ્કળ, ઘણાં.

ઘાડવો=ઘીનું માટલું
ધુણાવવું=હલાવવું.
વેપાર=ધંધો, વણજ-
માલિક=ધણી.
ચૌટું=બજાર.
કમાઈશ=પેદા કરીશ

પાઠ ૪૨.

ઘર—ભાગ ૧.

ચણતર=ચણવાનું કામ.
હાટડાં=તાકાં. [ઓ,
વળીઓ=સાગઠીઓ,
માળીલેવું=ચાળીલેવું
ભોંયરૂં=ભોંયતળિઆની નીચેનો. ઓરડો.
વાંસ=ગાંબુ, વેલુ.
ઓશરી=ઓટલી,ચોતરો.
છોવરાવવું=છો દેવડાવવી.
કાથો=નાલીએરનાછાલાની વણેલી દોરડી.
સાટું=બંદોબસ્ત. કોલકરાર, બોલી
મોભ=ઉંચામાં ઉંચો ઘરનો ભારોઠીઓ.
પછીત=પાછલી દીવાલ.

પાણીઆરૂં= પાણીના વાસણો મુકવાની છોની ઉંચી બાંધેલી જગ્યા

પાઠ ૪૩.

ઘર—ભાગ.

બિરાજવું= સારૂં દેખાવું, શોભિતું જણાવવું.
પાટડા=જાડાં પાટીયાં
મજાગરાં= ચણીઆરાં.
સાગ=એક જાતનું લાકડું.
છજજુ=બારીઓની આગલ છાપરાંની પેઠે બાહાર પડતાં પાટીયાં જડેલાં તે
છોલાણું=છો દેવાડાવું.
ચોરસાં=ચોખંડા પથ્થર.
લુહાર=લોઢાનો ઘાટ ઘડનાર.
છીંડી= ગલી, સાંકડી વાડો.
મેડો=માળ.
મણા=ખામી.
ખુંટીઓ=ખીટીઓ.

બાકાં=ગોખલા.
કમાડ=બારણાં,દ્વાર

પાઠ ૪૪.

ઘરવિષે કવિતા.

છાજવું=દીપવું,બિરાજવું,શોભવું.
મેના=એક જાતનું સુંદર પક્ષી.
ગલીચા = જાજમ, ઉનની સુંદર સેત્રંજી.
ચૂનાળા=ચુનાનાં.
કેડેરો=ગોખ.
ભૂપતિ=રાજા, પૃથ્વીપતિ, ભૂપાળ
નીર=પાણી, જળ.
હીંચકો=હીંચોળો.
ચિત્ર=ચિત્રામણ, પુતલા
સૂડા=પોપટના જેવાં પક્ષી, જંગલી પોપટ
ખાટ=ખાટલો, પલંગ
રસોડાં=રસોઈ ખાનાં, રાંધવાની જગ્યા.
રૂપાળાં=શોભિતાં,સારાં.

શુદ્ધ=સરોબર, ખરેખરા.
બેઠકો=બેસવાની જગ્યા.

પાઠ ૪૫.

નાકને મોઢું

સજડ = મજબુત, સખત.
હણહણવું=ખંખારવું.
નસકોરાં=નાકનાં બેકાણાં.
દાઢ=બેવડા દાંત.
ડાચું=જડબુ.
વાચા=બોલી.
વાસ=સુગંધ.
નરસી=માઠી,ખરાબ
જાળવેછે=સાચવેછે.
ટેકો=મદદ.
સાદ=અવાજ.

પાઠ ૪૬.

ખીજવું.

છેલાઈ = છાલકાઈ તોર,ફાંકડાઈ, વરણાગી.છાકટાઈ.
પગરખી=જોડી, મોજડી.
અડકૂટ=આંટી.

પછડાઈને= અફળાઈને, ઠોકાઈને, અથડાઈને.
અટવાઈને=ભેરવાઈને,આંટી આવીને
સ્વભાવ=પ્રકૃતિ,ખાસીએત.
રીસાળ = ગુસ્સાવાળો, તામસી.
વાંસે= પછવાડે, પાછળ.
ખાબોચીઆં=કાદવને પાણી વાળો ખાડો.
બગડયાં = ખરાબ થયાં.
ઓસડ=દવા.

પાઠ ૪૭.

કુતરૂં

અદેખાં = ઝેરીલાં, ખારીલાં.
ખારીલાં=કીનાવાળાં; વેર રાખનાર.
અવતરવું=જનમવું. પેદા થવું.
કુરકુરીઆ = કુતરીનાં બચ્ચાં,બોકીલાં,ભોટીલાં

ગેલ=લાડ, ગમત.
ભોટીલાં= બોઝીલાં, કુરકુરીઆં.
શીખામણ = બોધ. ઉપદેશ.
ધૂરકવા = દાંતીઆં કરવા.
જંપે=નીરાંતે બેસે.

પાઠ ૪૮.

છોડવા ભાગ ૧.

ખીલવું=ઉગડવું, ફુલવું.
અંગ=ભાગ.
વહે=કાણું, છિદ્ર.
ચુસેછે=સોસેછે, પીએછે.
નરી=ફક્ત, એકલી.
પાતરાં=પાંદડાં.
કળી=વગર ખીલેલું ફુલ.

પાઠ ૪૯.

છોડવા ભાગ ૨.

લાગલાગટ = રોજ, દરરોજ.
ખસખસ= અફીણના બીયાં.
ફુણગો=સણગો.
ટેટા=વડનાફળ.
ડળીઓ=કળીઓ.
રોપીએ=વાવીએ.

પાઠ ૫૦.

કબૂતર અને કીડી.

વહેળો=ઝરો, નાળું.
તેડે=કીનારે, તીરે.
ઉપકાર=પાડ, આભાર.
ચટકો=ડંખ.
બદલો=પાડ.
આબરૂં=માન, કીર્તિ.
ઝાંપ=જાળ.
લાગ=તક, દાવ.
બદલો=ઉપકાર.

પાઠ ૫૧.

ડુંગર.

કયારડા=ભાત પકવવાનાં ખાડા.
પરાળ=ત્રણ જાતનું ઘાસ.
છાલાં=છોતરાં, છાલ.
ચોખા=ભાતની અંદરના સફેદદાણા
તરૂ=છોડ, છોડવા.
ડાંગર=છાબાં સહિત ચોખા.
લીલાછમ = ઘણાજ લીલા.
ખંખેરવું=ઝાપટવું.
ખાંડવું=કુટવું.
ભારે=મોટા, ઘણા.

પાઠ ૫૨.

બિલાડું

માંજરી=ભુરા ડોળા વાળી
ઘીઆળૂ=ઘીવાળું.
તલપ=ઝડપ, ડાફું.
તીણું=અણીઆળું.
લૂખું=વગર ચોપડેલું, ઘી વગરનું.
ચાટવું= જીભે વતી લુછી લેવું
ગંદા=ગોજુ.
સમજુ=સમજવાળી, અક્કલવાળી
વેર= દુસ્મનાઇ શત્રુતાઈ, દ્વેશ
ટેવ=આદત, ખાશીએત.
બિગાડ = નુકસાન, હાણ.

પાઠ ૫૩.

બીકણ છોકરી.

બીકણ =બીએતેવો, બાયલો.
એ=પણ.
અજાણ્યું = પારકું, આતરાપી.

સોડમાં=પાસે, કને, પડખે.
ગેલ=રમત.

પાઠ ૫૪.

મીઠું.

દરીઆ=સમુદ્ર, સાગર.
અગરીઆ = મીઠું પકાવનાર.
રાશ=મીઠાનાઢગલા.
કયારા=કયારડા.
અગર=મીઠું પકાવવાની જગ્યા.
ઉસરડવું=એકઠું કરવું
મીઠું=નીમક, ખાર.
પડ=થર.

પાઠ ૫૫.

થોડેથોડે ભણીએ તો આવડે.

પ્રમાણે=માફક,રીતે.
ભણીગણી = લખી વાંચી,હોશીઆર થઈ.
કોથળો=અનાજ ભરવાની કપડાની થેલી (ઘણું કરી-ને તેમાં પાંચ મણ માયછે.)
કરા=દીવાલ, ભીંત.
ભાર=બોજો.
વિદ્યા=સરસ્વતી,ભણતર.

પાઠ ૫૬.

થોડે થોડે ભણવા વિષે કવિતા.

પંથ = રસ્તો, માર્ગ, વાટ.
ખર = ગધેડો, લંબકરણ.
પાણ=પથર, પાષણ.
એંધાણ = નિશાની.
લહિઆ=સારા અક્ષર લખનાર.
છેદાયછે=કપાયછે.
પંડિત=ભણેલા,વિદ્વાન.
ગાઉ=કોશ.
અભ્યાસથી=માહાવગથી, ટેવથી.
કાયર=હેરાન,દુઃખી.
આળસ=સુસ્તી.
તોલ=બરાબર.

પાઠ ૫૭.

ધાતુ-ભાગ ૧.

જંગાલ=લીલો કાટ, ત્રાંબાનો કાટ.
જસત } એક જાતની
સીસું } નરમધાતું.
કાટ=મેલ, કીટ.
જવલ્લેજ=કદાચજ.
ગાળે=ઓગાળે, દેવતાપર તેનો રસ બનાવે.
ચળકતી= ઝળકતી, ચકચકતી, પ્રકાશતી.
ઝાંખું=તેજવગરનું, ફિક્કું.

પાઠ ૫૮.

ધાતુ—ભાગ ૨.

ગદીઆણો=અરધો, તોલો,૧૬ વાલ.
ઓગળવું=પીગળવું
વરક=ટીપીને રૂપાના છેક પાતળાં કરેલાં પાનાં તે.
પતરાં=
તાર=ધાતુની દોરી.
ટીપીને=ઠોકીને, ચગદીને.
રજ=કરજ, રચકણ,
તાવ=કાગળ,પતરૂં.
મસ=બહુ,ઘણું,અત્યંત.
આંચ=ઝાળ,કલંક.

પાઠ ૫૯.

ડોસોને તેનાદીકરા.

અચંબો= આશ્ચર્ય-નવાઇ.

છેડવું=અડવું, અ-ડકવું.

સંપ=એકદીલ, એક મત્ત.

પાઠ ૬૦.

વાંદરૂં.

ટીખળી = તોફાની મસ્તી ખોર.

અટકચાળાં=વલવ-લતાં, આડાં.

અડપલાં = અટક ચાળાં.

નિરાંત=સુખ, ચેન.

ગલોફાં=ડાચાં,ગાલ.

ભૂસકા=કુદકા.

વગડો=વન,જંગલ.

ઓરીને=મુકીને.

વીંટાળીને=લપેટીને.

પાઠ ૬૧.

બે બાઇડીઓને છોકરો.

ચંડાળ=પાપી, દુષ્ટ.

શાહેદ=સાક્ષી.

ઇનસાફ=ન્યાય,ફેસ-લો, ચુકાદો.

અરે=ફિકર, ચિંતા, હાય

દશા=અવસ્થા,હાલત

ગળેપડુ=ખોટું તોહમત મુકનાર.

વઢવાડ=લડાઇ,ટંટો.

ફર્યાદ=રાવ-

છાનામાની=ચુપચુપ, બોલ્યા વગર.

હાથઉઠાવુંછું=નથી લેતો.

કશી=કંઈ.

હવાલેકર્યો= સોંપ્યો, સ્વાધ.ન કર્યો.

પાઠ ૬૨.

વેળા-ભ.ગ ૧.

અઠવાડીઉં=સાત દાહાડા.

વાર=અઠવાડી આ-નો દાહાડો.

સરતરાખો=ધ્યાનમાં-રાખો, યાદરાખો-

પાઠ ૬૩.

વેળા-ભાગ ૨.

પોહોર=ત્રણ કલાક

મહિનો=ત્રીસ દિવસ, માસ.

આથમે= અસ્ત પા-મ,જતો રેહે.

મધરાત= વચલીરાત

પખવાડીઉં= પંદરદી વસ.

પાઠ ૬૪.

વા.

શીશી=નાની બાટ-લી.

વીંજણો=પંખો.

વા=પવન.

વાયરો=પવન, વા.

બફારો=પસીનો.

પવન=વાયરો.

વાસીને=બંધકરીને, બીડીને, દઇને.

પાઠ ૬૫.

કાન.

લેહેરો=વમળ, સી-સોટા.

ગતિ=શકિત.

ધ્રુજવું=હાલવું, થર થરવું.

પ્રવાહી = પાણીજેવી ચીજ તે.

જુગતી=તદબીર.

નાદ=સાદ, અવાજ, રણકો.

ઈશારત = નિશા ની, ચિન્હ.

સાદ=અવાજ

કુંડાળાં=ચકરડાં.
ઉપરાઉપરી=એક પ-છી એક.

પાઠ ૬૬.

કાગળ.

ટાટ = શણનું લુગડું, તાપડાં.
કાગદી=કાગળ વેચ-નારો.
ઘુંટવું=ઘસવું.
એળ=લાહી.
ઘા=ઘાયો, દસ્તો.
તા=તાવ, કાગળ.
સાહેબખાની=ઉંચા, સારા, ભારે.
ડોવીદેવું= બોળીદેવું, દબાવીદેવું.
તાવ=તા.
કુટકડી=કુટકી.
ચાલણી = ચાળીને સાફ કરવાનું કાણાંવાળું વાસણ.
મેળવીને=ઘાલીને.
કરકરા=ખડબચડા.

પાઠ ૬૭.

મૂરખાઈ.

દેશાવર=પરદેશ, પરગામ.
ફાળ=હેબક, ધાસ્કો, ફિકર, ચિંતા.
ઝળઝળીઆં=આંસુ.
ઠાઠમોઠ=વગર ભણેલો.
અભણ= વંગર ભણેલો.
નામું=દફતર, નામલખાણ.
મથાળૂં=ટોચ, ઉપલો ભાગ.
ઠેઠ=છેક.
ઉકેલીને=વાંચીને.
કેહેવત=કહાણી,
લાજીમરવું = શરમાઈ મરવું

પાઠ ૬૮.

મૂરખાઈ વિષે.

કવિતા.

અભિમાન=ગર્વ, અહંકાર.
નિશાની=એંધાણી, ચિન્હ.
સરદાર=ઉપરી.
અસાર=નઠારૂં.
રાય=રાજા.
વેહેમ=શક.
ઉર=મન, દીલ.
બકવું=લવવું.
અપાર=ઘણોજ, પારવગરનો.

પાઠ ૬૯.

ગધેડું.

વૈતરૂં=વેઠ, મજુરી, મેહેનત.
આળોટવું= ગબડવું
અમીર=ઉમરાવ, મોહોટો માણસ.
દાબડો=ખાડો
મરજીપ્રમાણે=ખુશી પ્રમાણે.
દેખાદેખી=જોઇજોઇને.

પાઠ ૭૦.

ગધેડાની વાત.

ડેલું=તબેલા, ખડકી.
ન્યાલ=પૈસાદાર, ગબ્બર, ધનવાન.
પુરૂં=બરાબર, પેટભરીને.
ઓતરે=ખુણે, ઓદે.
ભેદ= પડદો, કારણ, તફાવત.
ચરૂ=કડાંવાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧.

રેશમ.

શેતૂર=એક જાતનો-લીલોમેવો,

ખદખદતું=ઉકળતું, ઉનું ઉનું.
અબોટીઆં=પીતાંબર, રેશમી લુગડું.
પતંગીઉં=એક જાતનું પાંખવાળું જીવડું.
હીરાગળ=રેશમી.
ગજીઆણી=એક જાતનું રેશમી કપડું.
તાંતણો=તાર,દોરો.
મુગટા=મશરૂ.
કોશેટા=દડી.
હીર=રેશમ.
ચિત્રમાં= ચિત્રામણમાં.
કીનખાબ=

પાઠ ૭૨.

આખલો અને મચ્છર.

માતેલો=દાંગો જબરો
નબળો=અશક્ત,બળ વગરનો.
સાંઢ = ગોધો, આખલો.
આંટા=ચક્કર, ફેરો
તોબા=કાયર.
તુચ્છ=હલકો,નીચ.
અહંકાર= અભિમાન, ગર્વ.
ધરાઇને=તૃપ્ત થઇને.
ગણગણતો=ગુંગું કરતો.
નીચ=હલકો.
પલકમાં=ક્ષણમાં, પળમાં.
વેદનાથી = પીડાથી, દુખથી.

પાઠ ૭૩.

મચ્છરને કરોળિઓ

કરોળિઓ= જાળામાં રેહેનારો જીવડો.
હરાવવું=હઠાવવું.
બેહેકવું=છાકવું.
જાળું=કરોળિઆનું ઘર.
જીતવું=ફત્તે મેળવવી.
શેર=૪૦ પૈસા ભાર.
બરોબરી=સરખાઇ.
ગર્વના=અભિમાનના, તોરના.
અટવાતો=વીંટલાતો
ડંખ = જેથી ચટકો દેછે તે.

પાઠ ૭૪.

ખિસકોલી.

કોમલ=નાજુક, કુમળું.
રમુજી=ખુશમીજાસી
ચંચલ=હોશીઆર, ચપળ.
રૂવાટાં= ઝીણાબાલ.
કોમળ=નાજુક.

પાઠ ૭૫.

છેતરવું નહીં.

પાપ=અપરાધ, પાતક, દોષ.
દડિઓ=પડીઓ.
છેતરવું=ઠગવું.
ચુકવવું= ભુલાવવું, ગફલતમાં નાખવું.
સંતાડવું= છાનું રાખવું, છુપાવવું.
કરડી=આકરી, બીઆમણી.
નાત=જમણવાર.
કરડીનજર= ખરાબ નજર.
માઠું=ખરાબ.
નાનપણમાં=બચપણમાં.

પાઠ ૭૬.

ઘડી ને પળ.

તરતું=પાણીપર અતરંગ રેહેતું.
મંદિર= દેહેરૂં, દેવાલય.

ટકોટંક= છલાછલ, ભરપૂર.
જોશી=ખગોળ વિદ્યા જાણનાર.
ડુબીજવું=બુડીજવું.
પળ=૨૪ સેંકડ.
કોઠ્ઠ=કોઠો, ધાતો.
ઘડી=૨૪ મિનિટ.

પાઠ ૭૭.

ભારે ધાતુ (સોનું ને રૂપું.)

મોહર=પંદર રૂપીયાનો એક સોનાનો સિક્કો.
કસબ = જર.
પાલવ=છેડો, કોર.
વેઢ=વીટી.
કંદોરો=કેડે ઘાલવાની સાંકળી.
મોંઘી=ઘણી કિમતી.
ખસે=પડે.
કંઠી=માળા, ગળામાં ઘાલવાની સોનાની સાંકળી.
કડાં=હાથે પેહરવાનું સોના તથા રૂપાનું ગોળ ઘરેણું.
વેઢ=વેળીઉ, કરડો.
વીટીઓ= અંગુઠીઓ, છલા.
તાલેવર=પૈસાદાર.
તોઈ=ફીત.

પાઠ ૭૮.

માણસ અને જાનવર ભાગ ૧.

નાખુશ = દલગીર, નારાજી.
ટટાર=સીધા.

પાઠ ૭૯.

માણસ અને જાનવર ભાગ ૨.

વાચા= વાણી, ભાષા, બોલી.
ભાન= સુદ્ધી, સમજણ.

પાઠ ૮૦.

ભાઇ બેનનું હેત.

કાંચળી=બૈરાંને છાતી ઢાંકવાનું કાપડું.
પીઅર=સ્ત્રીના બાપનું ઘર.
મોસાળ = મામાનું ઘર.
ઢોળાઇગયો = છલકાઇ ગયો.
પલળી=ભીંજાઇ.
ઉતરીગયાં=ફિક્કાં પડી ગયાં.
કશો=કંઈ.
વાંક=ગુનો.

પાઠ ૮૧.

ભાઈ બેન વિષે કવિતા.

નિંદે=બદબોઇ કરે, હુરમતલે, ચેષ્ટાં કરે.
ક્લેશ=કંકાસ કજીઓ, ફીતુર.
હળતાં = હળીજતાં, મળીજતાં.
ચેન=વીસામો, આરામ.
શોક=દલગીરી, રૂદન, ખેદ.
બળવંતા=બળવાળો જોરાવર.

પાઠ ૮૨.

પાણી.

ટપકાં=ટીપાં, છાંટા.
ધુમર=ધુમેર,ઝાકળ, ધુમસ.
ઠમવું = બંધાવું, જામીજવું, સોસાઇ જવું.
બરફ=બંધાઈ ગયેલું પાણી, હિમ.

કરા=બંધાઈ ગયલું
પથ્થર જેવું પાણી
વરસેછે તે.
રૂપ=આકાર, ડોળ,
ઘાટ.
ઠીબ=પોહોળું છાલ-
કું મટોડાનું ભા-
ગેલું ઠીકરું.
ઠાર=ઝાકળ, હીકળ,
તહાડીહવા,સેવાળ
તાસક=ઢાકણું,તાસ
ગગનમાંથી=આકા-
શમાંથી.
ઝાકળ=શરદી,ઓસ,
દવ.

પાઠ ૮૩.

સાપ.

મધ્યમ=સાધારણ, વ
ચલા વાગાનું.
પુષ્કળ=ઘણુંજ, જા
સ્ક.
ડામ=ઉનો ચપકો.
બરડાની=પીઠની,
વાંસાની.
પાંસળી=ડાબી અ-
થવા જમણીબા
જુની હાંડકી.
થેલી=કોથળી.
સાંધા=કટકા.
પસરે=ફેલાય.

પાઠ ૮૪.

સિંહ ને ઊંદર-ભાગ ૧.

જીવતદાન = નવો
જન્મ, જીવ બ-
ચાવવો તે.
મહારાજ= મોટા રા
જા;(મહા=મોટા-
ને રાજ=રાજા)
કાલાવાલા=આજી-
જી, વિનંતી, ખુ
શામત, પ્રાર્થના.
સામર્થ્ય=બળ, જોર,
શકિત.
ટાળીશ = મટાડીશ,
ઓછું કરીશ.
શેખી=પતરાજી, વ-
ડાઈ, ઈતરાજી.
ભાન=ખબર, માલ-
મ, સુદ્ધિ.
સિંહ=જનાવરનોરા-
જા(વનરાજ).

પાઠ ૮૫.

સિંહ ને ઊંદર—ભાગ ૨.

હાજર=તૈયાર
તરણું=તંખલું, તુ-
ચ્છ, સળી.
બજાવશે=કરશે.
દાસ=ચાકર, સેવક.
જાળ=ફાંદો.
ફાંફાં=ઓટીતજવીજ
અકળાયો=ગભરાયો
પ્રસંગ=વખત,સમ-
ય, વેળા.

પાઠ ૮૬.

રાણ.

સાંઠીઓ= સોટીઓ,
કરાંઠીઓ.
રેસા=દોરા, તાંતણાં
બોયાં=કાંઠા, કરચાં,
સોટી.
સૂતળી=સણનારેશા-
ની વણેલી દોરી.
સોટી=પાતળી લાક-
ડી.
ટાટપટી=સૂતળીનું વ
ણેલું લુગડું.
દીવાસળી=દીવોકર-
વાને બેપાસે ગંધ
કલગાડેલી લાકડી.
ખરીગયાપછી=સુકા
ઇ કે કોહીને ફુટી
પડયાપછી.

પાઠ ૮૭.

શિઆળ.

શિઆળવાં= કોહળાં
જેવું જાનવર.
ભુંગળાં=નળો.

વાઢ=શેરડી ઉગાવવાની જગ્યા.
બોળ=બબોલ, પોલાણ.
ખંડેર=ગુફા, ઉજડ જગ્યા, ખંડિએર.
શોધવા=ખોળવા.
એકાંત =અલાહિદું, એકલું.

——

પાઠ ૮૮.

લોભીઓ ભાગ ૧.

લોભીઓ= લાલચુ.
જમણવાર = વરો, ન્યાત.
પડપૂછ = પૂછપરછ, તજવીજ.
લાભ=ફાયદો, નફો.
વિઆયાં=જણ્યાં.

——

પાઠ ૮૯.

લોભીઓ ભાગ ૨.

ધૂતારા=ફોસલાવનાર, દગલબાજ, પાખંડી.
નાદાન= અણસમજુ, બેવકુફ.
આદમી=માણસ.
નાત=જમાત.

——

પાઠ ૯૦.

ભીંડી.

વાણ=ભીંડીનારેસા, સણની દોરી.
પાટી=સુતરની વણેલી લાંબી ચીપ
ટકાઉ=ટકેએવું, મજબુત.
ભીંડી=શણના જેવી જાત.

——

પાઠ ૯૧.

ઊંટ.

ખુંધ=વાંસાની વચમાં બાહાર નિકળી આવેલો ઢેકો—ટેકરો.
રણ=ખુલ્લું મેદાન, રેતીનું મેદાન.
રેતાળ=રેતીવાળી.
ચરબી=શરીરમાં તેલજેવી થીજેલી ચીકણી વસ્તુહોયછે તે.
સંદેશો=સમાચાર, ખબર. પત્ર.
પોષણ=પાલણ, સંરક્ષણ, ગુજરાન.
મુસાફરી=પ્રવાસ.
સાંઢણી=ઉંટની સ્ત્રી.

તરેહવાર=ઓર તરેહનું.
વાટે=રસ્તે, માર્ગે.

——

પાઠ ૯૨.

વનસ્પતિની શીશી જણસો આપણાં ખાધામાં આવેછે. ભાગ ૧.

વેલા=વેલ.
બટાટા=અલુખડાં.
તાંદલજો=એકજાતની ભાજી.
સૂરણ=એકજાતનો કંદ.
કંદ=મુળ, જડ.
મેથી=એક જાતની કડવીભાજી.
રતાળુ=એકજાતનો કંદ.
તળવું=તેલ કે ઘીમાં સાંતળવું તે.
પોઇ=એકજાતનો વેલો થાયછે, એનાપાંતરાનાં ભજીઆં થાયછે.
સકરીઆં=એકજાત નો જરાગળ્યો કંદ.
અળવી= એકજાત-

નો શાકનોછોડ.
બાફીને=રાંધીને.

પાઠ ૯૩.

વનસ્પતિની શીશી જણસો આપણા ખાધામાં આવેછે.

ભાગ ૨.

સેકટો= અગથી- ઓ= કડો= } જાતનાં ફુ નાનાં શાકનાં ઝાડ.
લીલવા=લીલાં બી-યાં, મીચ.
કૂમળી=નાજુક.
રીંગણાં=વેગણાં.

પાઠ ૯૪.

વાહાણ.

પાર=નદીનો સામો કીનારો.
માછી=ઢીમર, માછલી પકડીને વેચનાર.
સઢ=વાહાણમાં મોટી ચાદરો સીવીને બાંધેછે તે.
ખારવા= ખલાસી, ટંડેલ.
મછવો=નાવ, નાહાની હોડી.
હંકારવું = પાણીમાં ચલાવવું.
સીધું=ખોરાક, (દાળચોખા વીગરે.)
હલેસાં=ચાટવા.
સામાન=માલ, સામગ્રી.
તોપ=જાડી પોહોળા મોહોડાંની બંધુક.
ભાગ્ય=મુશ્કેલાઇ.
ઠેકીને=હાડસેલાં મારીને, ધક્કામારીને
સમાઈજાય = માઇજાય.

પાઠ ૯૫.

રીંછ—ભાગ ૧.

બિહામણી= ભયંકર, વિક્રાળ.
મધમાખ= મધ બનાવનારીમાખી.
મધપૂડો=મધમાખનુ ઘર.
ચટકા=દંખ.

પાઠ ૯૬.

રીંછ—ભાગ ૨.

ભચરડીને=કચરડીને
ભમતાં= ભટકતાં, રઝળતાં, રખડતાં.
થાક=મેહેનત.
પીઠ=વાંસો.

પાઠ ૯૭.

હલકી ધાતુ.—ભાગ ૧.

મેળવણી = મિગ, મીશ્ર.
કંસારા=ધાતુનાં વાસણ ઘડનાર.
કલઈઘડા= કલઈનાં વાસણ ઘડનાર.
મિગ=મેળવણી, મીશ્ર.
ઘડીને=બનાવીને.
કઠણ=મુશકેલ

પાઠ ૯૮.

હલકી ધાતુ—ભાગ ૨.

ગોળીઓ= સીસાની લખોટીઓ.
છરા=ગોળીઓ પીસ્તોલને સારૂં.
કાતીલાઢૂં= ચીનાઈ લાઢૂં.

પાઠ ૯૯.

રત—ભાગ ૧.

મોસમ=અવસર.

કુંપળ=કૂણુગો, અંકોર.
રત=રૂતુ.
મોર=ફુલ.
આંબાગાળો= કેરીનો રસ કહાડીને ખાવાને સગા તેડીએછીએ તે.
તરબૂચ=એકજાતનું ભુરા કોહોળાં જેવું ગળ્યું ફળ.
ટેટી=એકજાતનુંફળ.
કલ્લોલ=ચેનબાજી.
ટોકા=મધુરવાણી.
રાયણ= એક જાતનું ફલ.
બફારો=પરસેવો.
ફણગો=સણગો, પીલો.

પાઠ ૧૦૦.

રત—ભાગ ૨.

ધમધોર=વાદળનું ચડી આવવું.
વીજળી= વિદ્યુલતા (આકાશમાં ચોમાસામાં અજવાળું થાયછે તે)
ચમકારા=ઝમકારા.
કડાકા=ચડુકા, ભડાકા, અવાજા.
ગર્જના=ગડગડાટ.
કાટકો=કડાકો.
પૂર=ભરતી, રેલ.
હેલી=ઝડી.
વાવેછે=રોપેછે.
તર=તૃપ્ત, ભરપુર.
મણા=બાકી.
દુકાળ= મોંઘવારી, કાળ.

પાઠ ૧૦૧.

રત—ભાગ ૩.

કપાસિઆ = રૂનાબીયા.
ઠૂંઠવાવું=તાહાડેમરવું, ધ્રૂજવું.
કાલાં=કપાસના સુકાં ડીંડવાં.
ડગલી=બેવડી અંગરખી.
હીમ=ઠાર, તાહાડ, ઠંડી.
તજાનો=મસાલો.
સગડી=દેવતાલેવાનું કાણા વાળૂં કાદવનું વાસણ
કુંડાળૂ=ટોળૂં, ચકરડું.
તાપણી=તાપ.
મહામકુા=ચ ચૂંજ.

પાઠ ૧૦૨.

હાથી.

ચૂડા=મોટી ચુડી.
દુશ્મન=વેરી, રીપુ, અરી, શત્રૂ.
સુંઢ=હાથીનું લાંબું-લટકતું નાક.
રમકડાં=ખેલવણાં.
અટપટી = અઘરી, ગુચવણભરેલી

પાઠ ૧૦૩.

ઘર—ઇંટ.

છત=વધારો, ઘણું.
ભઠ્ઠી=મોટો ચુલો.
ગોતર=શીંગ કેકણસણામાંથી અનાજ કાઢી લીધા તેછી ભૂકો રહેછેપ
કસણવું=મસળવું.
લોંદા=લોચા, લુઓ.
પણો=ઝીણી રેતી.
ચોકઠું = લાકડાનો ચોરસ સંચો.
અલગ=અધ્ધર.
ગુંદીગુંદીને=કેળવીને
ગાર=નરમ, ઢીલું.
થાપીદેવું=જાડું લીપવું.
હારબંદ=એક પછી એક.

પાઠ ૧૦૪.

કોલ અને ભીત.

કોલ=છોને ચુનો મેળવી તૈયાર કરેલા ગારો.
મરડીઆં=ધોળા કાંકરા.
છો=મરડીઆ કાંકરાને પકાવ્યાથી જે સફેદ પદાર્થ બનેછે તે.
થર=પડ.
વાગ્રફરતી=એકપછી એક.

પાઠ ૧૦૫.

છાપરૂં અને માળ.

ખલાસી = ખારવો, ટંડેલ.
વેહેરવું=કરવતી વતે ચીરવું
કામડાં = વાંસની ચીપ.
કરાઠ= લાકડાં વેહેરનાર.
માતીઆં = નેવને ગોઠવવાનું લાકડું.
સરડવું=બાંધવું, સહડવું, સીકડવું.
પકવાસા=લાકડાંની ચીપ છાપરે કામડાને બદલે જડેછે તે.
વળી=સાગઠી, બારોઈ.
ભારોટીઆ= મોભ
લગ = કુંભી, ટેકો, જાડો સાકટો.
કડિઓ=ભીત વગરે ચણનાર.
મોભ= ભારવટીઓ.
ઢાળ=ઢલાણ.
પીઢપાટીઆં= જાડા સાકટા.

પાઠ ૧૦૬.

લોઢું.

ઓજાર=હથીઆર.
કહોડ = લુહાર ઘડેછે તે જગ્યા.
ગજવેલ=ખરૂં લોઢું, પોલાદ.
એરણ = જેના ઉપર લુહાર કે સોની ઘાટ ઘડેછે તે.
ધમણ=દેવતા સળગાવવાનો ચામડાનો સાંચો.
બરડવા=ચાપડા.

પાઠ ૧૦૭.

બે બકરાની વાત.

ભાગ ૧.

ઠેઠ=છેક, છેડા સુધી.
સાંસા=વાખા, તંગી, તાણ.
નિરાશ=આશાભંગ
ગબડવું=લોટવું.
સાંકડો=નાનો.
નીકાલ= અંત, છેડો પરીણામ.
વસમો=અઘરો, કઠણ, અડચન વાળો.
અડોઅડ=થડો થડ, પાસે પાસે.
લાગ=તક, દાવ.
માર્ગ=રસ્તો.
કદાપિ=કદાચીત.

પાઠ ૧૦૮.

બે બકરાની વાત.

ભાગ ૨.

તમાસો=મેળો, ખેલ.
ચતુરાઇ= ડાહાપણ, હોંશીઆરી.
વખાણવું = તારીફ કરવી.
વેગળેથી=દુરથી.
રંગછે રંગછે=ધનછે ધનછે.

હઠ=મમત, જક.

પાઠ ૧૦૯.

રૂ.

જીડવા=ડીંડવાં,
રેંટીઓ=રેંટ.
ચરખો=રૂને કપાસી આ જુદા પાડવાનો રેંટીઓ.
ખાદી = દોટી, ઘણું જાડું કપડું.
સૂતરાઉ =સુતરનું બનેલું.
મલમલ=ઝીણું સૂતરાઉ કપડું.
પોત=કુમાસ.
જગંનાથી=ઊંચું સુતરાઉ કપડું,
માદરપાટ= } સુતરાઉ કપડું
ખાસ્તો = }

પાઠ ૧૧૦.

સૂરજ.

બિંબ=કીરણ, આકાર.
હાલાસ=રતાશ.
કરોડ = સો લાખ (૧૦૦૦૦૦૦૦)
ગાઉ=કોશ.
સુરજ=સુર્ય, ભાણુ.
આથમેછે = અસ્ત પામેછે.
તેજ=પ્રકાશ.

પાઠ ૧૧૧.

ચંદ્રમાં.

અજાયો= વાંકો કાપો ( ))
દર્પણ = આરસી, ચાટલું, ખાપ.
પુનેમ=પંદરમી તથી.
અમાસ=૩૦ મી તથી, મહિનાનો છેલ્લો દહાડો.
ચંદ્ર=ચાંદ, સોમ.
તેજ=પ્રકાંશ

પાઠ ૧૧૨.

કલાક અને મિનિટ.

ઘડીઆળ=વખત જોવાનું યંત્ર.
મધરાત=અરધી રાત
કલાક =તાસ, ૬૦ મિનિટ.
અંગ્રેજી=વીલાઈતી, ઈંગ્લિશ.
અવર=કલાક.
મિનિટ=પળ, ક્ષણ.

પાઠ ૧૧૩.

તારા.

આભલાં=વાદળાં.
ગ્રહ=શની, રવી વગેરે સૂરજની આસ પાસ ફરનારા તારા.
જલદ=ચાલાક.
અજ્ઞાની=અણસમજુ, અણઘડ.
શકિત=તોર, બળ.
સેંકડો=સો.
ગગન=આકાશ.
ફાળ=બીક, ધારતી

પાઠ ૧૧૪.

વરસાદ ભાગ ૧.

વરાળ=શીવાલ, બાફ.
વાદળાં= વરાળ રૂપે ઉડી ગયલાં પાણીના બનેલાં તે.

પાઠ ૧૧૫.

વરસાદ—ભાગ ૨.

મેહ=વરસાદ, મેઘ.
કૃપા=મેહેરબાની.
ઘટેછે=લાયકછે, યોગ્યછે.

પાઠ ૧૧૬.

સર્વ વ્યાપક ઈશ્વર વિષે કવિતા.

આભાસ=થોડો ઉજાસ.
ખોળવું=શોધવું.

અંતર=ભીતર, અંદર-
આકાશ=આસમાન
ચાસ=ખેતરમાં હળ-વિગેરેથી પડેલા લીટા.
કણી=કકડી, કરચ.
વિશ્વપતિ =જગતનો રાજા, પરમેશ્વર.
આસપાસ=ચોમેર.
ઠાલું=ખાલી, અમથું
ઘાટ=વિચાર.
જગકર્તા=દુનીઆ-નો બનાવનાર.
વ્યાપક=પ્રસારક, ફેલાયલો.

પાઠ ૧૧૭.

પરમેશ્વર સર્વે ઠેકાણેછે.

શ્વાસ=દમ, સાસ.
નાડી=નાડ.
મુડદું=લાસ, સબ.
વીંજણો=પંખો.
જીવ=પ્રાણ, આત્મા.

પાઠ ૧૧૮.

છોકરાંને શીખામણ.

ભાવ=રૂચી, હોંસ

કૂડી=નઠારી, માઠી, ખરાબ.
ઢાઢ=ઢોંગ, ફીતુર.
ઠાલો=અમથો, ફોગટ
ભેદ=મર્મ.
આળ=તોહોમત.
છળ=કપટ, દગો, ઠગાઇ.
છૂપાવવું=છાનું રાખવું.
પળી=સફેદ ધોળા-વાળ, પળીઆ.
શિક્ષા=શીખામણ.
ભેદ=અંતર
કળે=કળાથી, તદબીરે.
ગળીનો=કાળા રંગનો, કલંકનો.

પાઠ ૧૧૯.

નામ વિષે-ભાગ-૧

મહોલા = શેરીઓ, ફળીયાં.
સાદ=અવાજ
ગર્જના=મોટા ભયંકર અવાજ.

પાઠ ૧૨૦.

નામ વિષે-ભાગ-૨

મોગરો=એક જાતનું ફુલ.

ગળપણ =ગળ્યો-મીઠો સ્વાદ આવે તેવી વસ્તુ.
ચંબેલી=એક જાતનું ફુલ.
ખારાશ=વસ્તુમાં જે ખારા પણું તે.
સુગંધી=સારો વાસ.
સાધારણ=હંમેશના ઉપીયોગમાં આવતું.
સોરમ=સુગંધ.
પુરૂષ=આદમી, માણસ, જન.
મીચીને=બંધ કરીને.
ગાંગડો=ગઠ્ઠો
પારખી=ઓળખી.

પાઠ ૧૨૧.

રસ્તામાં રસળવું નહીં ભાગ ૧.

વાણોતર=ચાકર, ગુમાસ્તો, મેહેતો.
ઉઘરાણી = આપેલા નાણાની માંગણી.
પીતાંબર=ભારે અબોટીયાં
જાન=ગામડે જવા-નો વરઘોડો.
નુકસાન=બીગાડ.
ગરીબ=પામર, નાચાર.

વેલા=આપદા, દુઃ-
ખ.
જુજ=હલકો, થોડો.
વાયદો=સબુર.

પાઠ ૧૨૨.

રસતામાં રસળવું
નહીં ભાગ ૨.

અબરખ=એક જાતનો પડવાળો પથ્થર.
મદારી=ગારૂડી,ખેલ કરનારો.
નિસર્યો=નિકલ્યો.
સોંઘાં=સસ્તાં.
હર=દરેક.
મગન=ખુશી.
લેખ્યું = ગણકાર્યું, માન્યું.
રમત=ખેલ,તમાશો.

પાઠ ૧૨૩.

રસ્તામાં રસળવું
નહીં ભાગ ૩.

ગ્રહસ્થ=સારો આબરૂદાર માણસ.
ભીડાભીડમાં=ખીચાખીચમાં.
વાસેલું=દીધેલું.
ઉદાસ=દલગીરી.
વીલે=ઝાંખે, ઉતરી ગયલે.
રજા=છુટી,ખરતરફી.
ઠપકો=દોષ.

પાઠ ૧૨૪.

સારૂં વાંચતાં શીખવાની રીત-ભાગ-૧

સ્વર=જેનો ઉચ્ચાર પોતાની મેળે પુરો થાયછે તે.
વ્યંજન=જેનો ઉચ્ચાર કરતા સ્વરનીમદદ જોઈએછે તે.
તોતડા=બોબડા.
જોડાક્ષર=એકેવધારે વ્યંજન એકઠા થાયછેને તેમની વચ્ચે કોઈ સ્વર હોતો નથી તે.
અતડું=બેડોળ.
અક્ષર=હરફ.

પાઠ ૧૨૫.

સારૂં વાંચતાંશીખવાની રીત-ભાગ-૨.

ભાન=શુધ્ધી
ટેરવું=જીભનોબાહારનો છેડો.
અવાળૂ= દાંતની દાહાડ સુધી આવવી તે.
સ્પષ્ટ=સાફ,ખુલ્લું.
વાક્ય=એક કે વધારે શબ્દથી થયલા પુરા વેણનો અર્થ અધુરો રહે નહી તે.
ધ્યાન=ચિત્ત, મન, લક્ષ.
અશુધ્ધ=ખરૂં નહીં તેવું; ખોટું.
વાંક=ગુના, તકશીર-

પાઠ ૧૨૬.

સારૂં વાંચતાં શીખવાની રીત-ભાગ ૩

કાળજી=ફીકર,ચિંતા ખાસ્તી.
મુચરકો=ગુનેગારીનો દસ્તાવેજ.
કબુલત=ઠરાવ,કોલ, ઈકરાર.
ભેળાદેછે=એકઠું કરે છે.
અર્થ=માએનો, ખુલાસો.
નિશાનીઓ=ચિન્હો
થોભીએ= અટકીએ.
ગુનેગાર=તકશીરવાન.

ચોખ્ખું=ખુલ્લી રીતે.

પાઠ ૧૨૭.

સારૂ વાંચતાં શીખવાનીરીત ભાગ-૪.

ઢબ=રીત, છટા.
પ્રત્યેક=દરેક.
પ્રથમથીજ = પેહેલેથીજ.
મહાવરો=ટેવ.
નિયમ=ધારો.

પાઠ ૧૨૮.

બાળબોધ.

લિપિ=ભાષા, બોલી.
બાળબોધ=બ્રાહ્મણી.
અનુસ્વાર = મીંડું, બીંદુ.
ગુજરાતી=ગુજરાતની બોલી.
સળંગ=સીધી.
જોડાક્ષર = જોડેલા દસ્કતો.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મની ચોપડી.
મૂળાક્ષર=પેહેલા શરૂઆતના ધોરણના દસ્કતો.
ધોરણ=રીત, રસ્તો.
બ્રાહ્મણી=બ્રાહ્મણની બોલી=ભાષા.

પાઠ ૧૩૦.

મદદ=સાહાય, આસરો.
વિશ્વાસ=ભરોસો.
ઇમારત=બાંધણી.
વસમું=નઠારૂં.

પાઠ ૧૩૧.

મુશકેલ=અઘરૂં, સ-શીખત, કઠણ.
જોખવું=તોલવું.

પાઠ ૧૩૨.

ચતુર=ડાહ્યો, હોંશીઆર.
ઝવેરી=ઝવેરાતનો વેપારી.
ઝવેરખાનું=ઝવેરાત.

પાઠ ૧૩૩.

ધનવાન= દોલતવાળો, પૈસાવાળો.
ફેલ=ઢોંગ.
ફોસલાવી=સમજાવી. પટાવી.
ફકીર=સાંઇ.
ધુતારો=ફોસલાવનાર

પાઠ ૧૩૪.

ભાળ્યો=દીઠો.
પાંખાળો=પાંખવાળો.
ભોળું=નિષ્કપટી.
ખળ=કપટી, કમજાત.
ભલમનસાઇ=દાનાવપણું.
લક્ષણ=ગુણ, ટેવ.

પાઠ ૧૩૫.

આંકડા=આંકો, નંબરો.
પુસ્તક=ચોપડી, ગ્રંથ

સમાપ્ત.

સૂચના.

નીચે લખેલી ચોપડીઓ મુંબઈમાં કાળકાદેવીના રસ્તાપર રામવાડી પાસે મનોરદાસ રૂપજીની દુકાનેથી અને મસજીદ બંદરપર ગોકળદાસ તેજપાળ વિદ્યાલયમાંથી વેચાતી મળશે.

	કિંમત.		
	રૂ.	આ.	પૈ.
કોન્લક્રોમાંના દાખલાઓ કૂંચી સહિત, .	૦	૧	૦
ગુજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ...	૦	૩	૦
ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ...	૦	૨	૬
ગુજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ...	૦	૪	૦
ગુજરાતી પાંચમી ચોપડીના અર્થ........	૦	૪	૬